

Meester-organist Léandre Vilain en zijn tijd (1866-1945) - (slot)

Hoofdstuk IV : Enkele tijdgenoten, vrienden en personen die hem gekend hebben

Naast Léandre VILAIN waren er in Oostende nog andere componisten bedrijvig, zoals Théo MOREAUX, Désiré BOEHME, James ENSOR, TOUSSAINT-DE SUTTER en Maxime VANNESTE. Ze maakten allen vele en interessante werken. Grote kunstenaars waren ENSOR, SPILLIAERT, PERMEKE, Jan DE CLERCK en Felix LABISSE (314).

Op heel wat mensen maakte de muziek van Léandre VILAIN grote indruk :

1) Charles Marie WIDOR (1845-1937)

Léandre Vilain was een persoonlijke vriend van Charles Marie WIDOR. Hij zou voor de wereldberoemde Franse organist-componist een heel grote bewondering en een hechte vriendschapsband gehad hebben (315). WIDOR woonde in Parijs en was organist aan de St-Sulpicekerk (316). Léandre wist hem er toe aan te zetten om een recital in het Kursaal van Oostende te komen geven. Dit ging door op dinsdag 23 juli 1895. WIDOR dirigeerde zelf het orkest dat zijn eigen orkestwerken speelde. Op het orgel bracht hij muziekstukken uit zijn beroemde orgelsymfonieën (317) :

1. *Symphonie op. 69*
(a. Introduction, Allegro, Andante)
(b. Scherzo, Finale)
2. *Nuit d'étoiles*
(zang : mevr. OLDENBOOM en piano)
3. *La korriganne*, ballet
4. *Conte d'avril*, aubade
(viool : J. SMIT en orkest)
5. *Maître Ambros*, ballade
(zang : mevr. OLDENBOOM en orkest)
6. *Symphonie 6* : allegro
(orgel : WIDOR en orkest)

Het muzikaal evenement werd een overweldigend succes. Het trok heel wat hoogwaardigheidsbekleders en vooraanstaande figuren uit de muziekwereld naar Oostende waaronder de barones LAMBERT de ROTSCILD, de componist E. LASSEN, de directeur van het muziekconservatorium van Brussel F.A. GEVAERT en de professor van het conservatorium van Paris DELSAERT (318).

(314) **Ostende et le Littoral belge**

Publication de la "Revue Belge d'Importation et d'Exportation", p. 105

(315) **HOSTYN, Norbert**

De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945) in : Ostendiana IV, p. 44

(316) **CASIER, Ann**

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 285

(317) **CASIER, Ann**

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 285

(318) **CASIER, Ann**

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 285

Een partituur van WIDOR's "*Symphonie Gothique*" (op. 70) was een persoonlijke dedicatie aan Léandre VILAIN tijdens zijn verblijf alhier : "**A mon ami, Léandre VILAIN, Ostende le 23 juillet 1895**". Deze partituur wordt in bewaring gehouden in de bibliotheek van het Koninklijk Muziekconservatorium in Gent (319). In Ostend Flash nr. 8 van 1961 schreef A. ARCHET dat WIDOR namelijk een eis stelde : "**het zou zijn vriend VILAIN zijn die het orkest zou dirigeren**" (320). Inderdaad, Léandre VILAIN bezat een perfecte techniek en een groot artistiek enthousiasme. Dit werd enorm geprezen in hem, ook door Charles-Marie WIDOR (321).

In juni 1897 zou WIDOR terug naar Oostende komen voor de inhuldiging van het orgel in de noodkerk, maar op het laatste moment had hij het laten afweten (322).

Toen Léandre VILAIN op 3 september 1902 benoemd werd tot leraar aan het Koninklijk Muziekconservatorium in Gent, stuurde Charles Marie WIDOR hem zijn felicitaties (323).

Dat de wereldberoemde Franse componist hem zijn vriend noemde, moet heel belangrijk voor Léandre zijn geweest, want aan zijn villa in de Van Iseghemlaan 10 waar hij in Oostende woonachtig was, gaf hij de naam van "Villa WIDOR" (324).

2) James ENSOR (1860-1949)

James ENSOR was een geboren Oostenaar. Zes jaar ouder dan Léandre VILAIN werd hij voornamelijk beroemd omwille van zijn prachtige maskeraferelen. Toch was ENSOR niet alleen schilder, hij was ook etser, redenaar en merkwaardig : een zeer origineel componist. Zijn muziek was, net zoals zijn schilderkunst, vreemd, boeiend en toverachtig tegelijkertijd. ENSOR speelde piano, harmonium, fluit en klarinet (325).

Hij zei van zichzelf dat hij niet geboren was als schilder, maar wel als musicus (326) : "**Je ne suis pas sûr d'être un grand peintre, mais je sais que je suis un grand musicien**". Muziek was heel belangrijk voor hem : "**Oui, j'adore la musique et de coeur et d'oreille**". (327)

ENSOR zette zijn gedachtegang op papier door de mooiste neogolismen en aforismen te gebruiken. Hij schreef in een Franse barokke taal, want het Frans was zijn educatietaal. In die taal kon hij zich

(319) **HOSTYN, Norbert**

De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945)
in : Ostendiana IV, p. 44

(320) **ARCHET, A.**

Léandre VILAIN, wereldberoemd orgelist, stond gedurende meer dan een halve eeuw in dienst van de kunst

in : Ostend-Flash, nr. 8, 1961, p. 52

(321) **CASIER, Ann**

Oostende, muzikale koningin der badsteden

in : Muziek & Woord, Maandelijks programmabladd van Radio 3 & Canvas, Mei 1999, p. 6

(322) **HOSTYN, Norbert**

De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945)

in : Ostendiana IV, p. 41

(323) **CASIER, Ann**

Het muziekleven in het Kursaal te Oostende tussen 1852 en 1914, p. 286

(324) **HOSTYN, Norbert**

De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945)

in : Ostendiana IV, p. 44

(325) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer **Norbert HOSTYN**

(326) **VERLEYEN, Herwig**

James ENSOR, een levensschets

(327) **SPIESSENS, Godelieve**

Ensor op de zwarte toetsen

in : Muziek & Woord : maandelijks programmabladd van Radio 3 & Canvas, mei 1999, p. 6

het best uitdrukken (328). In 1922 schreef hij "Mes Ecrits" waarin hij zijn bewondering laat blijken voor het Oostendse Kursaalorkest : "Vous avez apprécié à leur juste valeur les susurrements distingués de Monsieur TOUSSAINT DE SUTTER, les ressorts sautillants du maître François RASSE, les réflexions convexes d'Aimé MOUQUÉ, le Bibi chéri des dames, les gravités quotidiennes et organiques de Léandre VILAIN. Bravo musiciens d'élite de l'orchestre du Kursaal tous subjugués, domptés, foudroyés, matés sous les chocs du puissant timbalier. Tapez, tapez, brave timbalier et vous les cors, les cuivres soufflez, jouez, jouez et vous, surtout, grosse-caissier, tapez, tapez dru, tapez fort, tapez dessus, tapez dessous, tapez partout, jouez, tapez, jouez toujours avec mesure et politesse en beau joueur Kursaalisé. Tapez ici. Tapez là. Tapez sur le sol, tapez sur le dos. Do-ré-mi-fa-sol-la-si-do". (329)

"Encore les doux susurrements de Monsieur TOUSSAINT DE SUTTER, les ressorts sautillants de Maître RASSE, les réflexions convexes de Monsieur Amié MOUQUÉ, le bibi chéri des dames, les gravités quotidiennes, organiques de M. Léandre VILAIN n'ajoutent pas un atome aux attraits de la mer et nos hurluberlus marmottent d'une voix blanche l'éternel refrain : frères il faut souffrir ici des pieds, des cors, des sens, annuler la belle et la bête et refouler vos sentiments". (330)

3) Antoine SCHYRGENS (1890-1981)

De Oostendse architect en kunstschilder Antoine SCHYRGENS kende Léandre VILAIN goed. Hij was zijn vriend en buurman. In zijn boek "Le monde inconnu des artistes" legde Antoine SCHYRGENS zijn memoires vast. Over Léandre VILAIN schreef hij het volgende (331) :

"Chapel, ancien élève de Jef DENNYN, était le carillonneur attiré de la ville et Léandre VILAIN, wallon de Trazegnies, dont on fêta peu avant la guerre de 1940 le cinquantenaire d'organiste de l'Eglise St-Pierre et Paul, remplissait ses fonctions durant la saison au Kursaal.

J'étais son voisin. Il habitait tout au haut du Boulevard Van Iseghem. Je l'épiais à l'heure où il passait sur la digue; il tendait la tête vers mon 1er étage et c'était le signal, l'heure du concert d'orgues.

Je l'accompagnais pour aller tourner les pages de vieilles feuilles jaunies, poisseuses, que j'arrivais péniblement à décoller.

Fantaisiste à ses heures, les morceaux les plus profanes étaient interprétés avec tant de mesure, lorsqu'il jouait à l'Eglise St-Pierre et Paul, qu'ils incitaient au recueillement.

Sur ses indications, j'enfonçais les registres durcis d'un instrument qui n'était plus en très bon état et j'observais la figure émaciée de l'artiste avec ses réactions et ses froncements de sourcils.

Tout en jouant, il me faisait ses confidences. "Vous avez de la chance, me dit-il un jour, au beau milieu d'un passage de "Judex", de pouvoir manger de la soupe, chez moi, on ne m'en fait jamais".

J'entendais deux VILAIN, mais ceux qui étaient là agenouillés dans l'Eglise n'écoutaient que le grand artiste, qui les transportait vers les plus hautes cîmes.

On venait l'entendre le dimanche à la messe d'onze heures et demie.

Et lorsque l'office était terminé, on sortait comme à regret.

(328) VERLEYEN, Herwig

James ENSOR, een levensschets

(329) ENSOR, James

Mes écrits; Préface de Franz Hellens, p. 142

(330) ENSOR, James

Mes écrits; Préface de Franz Hellens, p. 203(331)

HOSTYN, Norbert

De orgelkunstenaar Léandre VILAIN (1866-1945) in : Ostendiana IV, p. 47, 48

Il me demandait quelquefois de lui désigner un morceau de mon choix.

Je lui soufflais à l'oreille le nom de RUBINSTEIN.

Et pendant l'élévation on entendait un RUBINSTEIN transporté en chants religieux pour oreilles profanes.

Devant mon air satisfait, il ajoutait en se penchant de mon côté : "C'est une petite blague" !

Il me l'a joué souvent cette petite blague-là et avec quel art !

Et alors, mon regard se portait vers l'inscription gravée dans une plaque de bronze, encastree dans le mur, à droite des grandes orgues :

Maître Léandre VILAIN fait chanter les orgues de l'Eglise St-Pierre et Paul avec une incomparable maîtrise depuis un demi-siècle.

Dieu nous le garde. (332)

3 Mars 1940"

4) Carlo LOONTIENS (1892-1969)

Carlo LOONTIENS was de vooroorlogse bibliothecaris-archivaris-conservator van de stad Oostende. Hij schreef heel wat interessante boeken, meestal in het Frans en over de geschiedenis van Oostende. In het boek "Ostende et le Littoral belge" p. 114 schreef hij over Léandre VILAIN het volgende : "Léandre VILAIN was een weergaloos kunstenaar die zijn gelijke niet had. Als orgelist van het Kursaal en de Sint-Petrus en Pauluskerk had hij de kunst om zijn publiek diep te ontroeren. Wanneer hij bijvoorbeeld bepaalde preludes van BACH ten gehore bracht, begreep men volkomen dat een dichter had kunnen zeggen dat de muziek de zaken diep kan betoveren en losmaken. Ik moet, wat mij betreft, aan hem de mooiste momenten van mijn leven danken in ogenblikken waarbij men niets meer verlangt en alle slecht van deze wereld kan vergeten". (333)

(Deze tekst is een vertaling uit het Frans).

5) Karel JONCKHEERE (1906-1993)

Deze Vlaamse schrijver werd op 9 april 1906 in Oostende geboren. Karel Jonckheere begon zijn carrière als leraar (1929-1945). Als inspecteur van de openbare bibliotheken, adviseur van letteren en verantwoordelijke voor de verspreiding van de Vlaamse en Nederlandse cultuur in het buitenland, was hij ambtenaar bij het Ministerie van Opvoeding en Cultuur (1946-1973). Hij debuteerde als dichter maar schreef ook novellen, boeiende reisverslagen, essays, literaire overzichten en literair historisch werk. Hij schreef kritische en polemiserende opstellen en was een uitstekend vertaler en causeur (334). Eén van zijn thema's die hij in zijn boeken behandelde, was de zee, Oostende en haar inwoners. In zijn boek "Waar plant ik mijn ezel" ? schreef hij : "Hoewel ik verdronk in de muziek, - misschien precies daardoor, - trok nooit een sterker stroom door me om een vers aan de muziek te wijden. Het orgelspel in de dominikaner-kapel dat me als kind sterk aanvulde heb ik pas in "Spiegel der zee" (1946) pogen te verwoorden. Maar dit ontstond precies uit een weemoed naar wat voorbij was. De vrijdagse orgelconcerten in de Kursaal met 'Maître' Léandre VILAIN, organist van de hoofdkerk, hielpen mijn betrekkelijke onrust dempen. Zij waren poëzie, ik behoefde er dus niet op te parasiteren. Ik herinner

(332) SCHYRGENS, Antoine

(Architecte - artiste peintre)

Le monde inconnu des artistes

Propos et souvenirs, 1957, p. 179, 180, 181

(333) Ostende et le Littoral belge

Publication de la "Revue Belge d'Importation et d'Exportation", p. 114

(334) Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie

in vijfentwintig delen, jaarboek 1993, p. 410

me duivels goed dat ik toen reeds walgde van herkauwen met woorden wat door een andere kunst aan ontroering werd verwekt. Een gedicht schrijven over BACH achtte ik verraad ten opzichte van deze wondere gemoedsarchitekt...." (335).

6) Stefaan DOMBRECHT (1920)

Stefaan DOMBRECHT was leraar aan het Stedelijk Muziekconservatorium van Oostende en 35 jaar lang organist van de Sint-Petrus en Pauluskerk en de Kapucijnenkerk in Oostende. Hij stamde uit een muzikale familie. Zijn vader speelde tuba, de bas of het slagwerk in het vooroorlogse Kurssaalorkest en het leger. Stefaan DOMBRECHT is zelf een voortreffelijk organist. Hij speelt nog alle dagen orgel. De muzikaliteit heeft hij op zijn kinderen overgedragen, want zijn drie kinderen zijn grote muzikanten : Paul DOMBRECHT is een beroemd hoboïst en orkestleider, Piet DOMBRECHT is een voortreffelijk hoornist en Hilde DOMBRECHT is professor in piano.

Stefaan DOMBRECHT leerde Léandre VILAIN kennen als kleine jongen : **"In die tijd ging ik naar de Oostendse Muziekschool om pianolessen te volgen. We gingen naar de Sint-Petrus en Pauluskerk om het orgel te horen en het was misschien door mijnheer VILAIN dat ik aan het orgel begonnen ben"**.

Blijkbaar was Stefaan DOMBRECHT een goede leerling aan het Conservatorium, want op twaalfjarige leeftijd vroeg men hem om een mis in Wilskerke te gaan spelen. De organist was immers in retraite gegaan en men zocht naar een vervanging : **"Het was een vriend van mijn vader die het mij vroeg. Alzo ben ik naar Wilskerke gegaan en leerde er de mis spelen. Mijnheer VILAIN steunde mij daar wel in en een jaar later vroeg men mij opnieuw. Daarom insisterde mijnheer VILAIN mijn vader om mij orgel te laten studeren. Mijn vader vroeg inlichtingen bij de onderpastoor en die antwoordde dat het Lemmensinstituut wel goed zou zijn. Maar ik was nog zo jong, nog geen 14 jaar en Mechelen was wel een beetje ver voor een jongen van nog geen 14. Daarom werd mij aangeraden om een paar jaar naar de Kosterschool in Torhout te gaan waar men ook orgellessen onderrichtte. En daar ben ik dan begonnen"**.

Maar intussen bleef Stefaan DOBMBRECHT altijd bij Léandre VILAIN aan het orgel in Oostende om hem te helpen bij het draaien van de bladzijden van de partituren : **"Ik zag wat hij zo allemaal deed, maar kreeg nooit les van hem. Hij gaf mij wel raad"**.

Op 15 jarige leeftijd ging Stefaan DOMBRECHT naar het Lemmensinstituut in Mechelen, maar bleef steeds in contact met **"Meester VILAIN"** : **"Terwijl ik bij hem stond, zag ik hoe hij het orgel bespeelde en mocht ik de registers opentrekken. Als hij een bepaald stuk uitvoerde, was er altijd een noot die bleef hangen, want het orgel was al een beetje oud. Als je zomaar op de noot klopte, kwam die naar boven en ik moest altijd tussen de hamers van mijnheer VILAIN op die noot duwen"**. (336)

Toen werd het oorlog. Men vroeg aan Stefaan DOMBRECHT om 's morgens om 6 u 30 de mis te gaan spelen in het Onze-Lieve-Vrouw Ter Duinenkerkje in Mariakerke : **"Daarna reed ik per fiets naar het station om naar het Lemmensinstituut in Mechelen te gaan studeren. Mijnheer VILAIN bleef mij daarin steunen en raad geven. Maar het Lemmensinstituut was nogal streng wat kerkmuziek betrof en de muziek was helemaal anders dan wat ik gewoon was te**

(335) JONCKHEERE, Karel

Waar plant ik mijn ezel ? p. 176

(336) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer **Stefaan DOMBRECHT**

horen van mijnheer VILAIN. Nochtans had mijnheer VILAIN daar ook gestudeerd en toch was het programma dat hij bracht helemaal anders dan de streng gestelde regels van het Lemmensinstituut. Ik weet niet hoe het kwam, maar in Oostende was er een dametjes-groep, fans van mijnheer VILAIN, waarvoor hij speelde : de *Largo* van HÄNDEL, de *Ave Maria* van GOUNOD, de *Intermezzo de Cavaleria Rusticana* van MASCAGNI, de *Judex* van GOUNOD, enz. Het waren allemaal populaire stukken uit de opera. Mijnheer VILAIN was een charmeur wat de muziek betrof. Toch speelde hij ook echte orgelstukken, zoals werk van de Franse orgelist Charles Marie WIDOR waarvan hij een grote fan was. Hij had ook zijn huis, aan de Van Iseghemlaan nr 10, naar hem genoemd. Ooit ging ik bij hem thuis. Het was in de kelder verdieping en alles zag er zo kort en klein uit. Daar stond ook zijn buffetpiano en ik herinner me nog hoe hij op de rand van zijn bed een *Fuga* en een *Tocatta* van BACH zat te spelen. Het waren van die bekende werken. De *Fuga in sol klein* van J.S. BACH speelde hij ongelooflijk veel, wel honderden keren. Dat nam ik dan wel van hem over. Ik heb het ook heel veel gespeeld”.

De vrijdagnamiddag speelde Léandre VILAIN in het Kursaal op het orgel dat gebouwd werd door de firma ANNEESSENS : “In het Kursaal bracht mijnheer VILAIN natuurlijk van die populaire muziek, romantische werken zoals de *Judex* van GOUNOD en de muziek van MENDELSSOHN. Daardoor was hij zeer populair. Sommige mensen beweerden dat hij in de kerk enkel kerkmuziek speelde en in het Kursaal populaire muziek. Maar in feite speelde hij ook zo in de kerk. Toen hij zijn concerten gaf de vrijdagnamiddag in het Kursaal, was er altijd een speciaal publiek : een dametjesgezelschap die steeds als trouwe fans kwamen luisteren. Het toeval wilde dat ik onlangs een oude dame ontmoette van vooraan in de negentig. In haar jongere jaren ging zij geregeld met haar moeder naar zo’n concert. Ze vertelde me dat het aanwezige publiek altijd dezelfde mensen waren en dat de dames tijdens het concert zich bezighielden met breien en borduurwerk. Deze sfeer is nu al lang verdwenen. Het Kursaal werd op bevel van de Duitse bezetter afgebroken. Het orgel verdween en zou nooit meer terugkomen. Het orgel van het vooroorlogs Kursaal was een stevig romantisch orgel met drie klavieren gebouwd door de firma ANNEESSENS. De firma ANNEESSENS was gekend voor zijn stevige orgelbouw”. (337)

Jules ANNEESSENS kende ik persoonlijk. Zijn zoon zou later de zaak overnemen. Ik had de eer om de begrafenis van Jules ANNEESSENS te mogen spelen. Hij woonde in Menen en hij had gewild - en dit had hij trouwens op papier gezet - dat ik tijdens de offerande van zijn begrafenis de *Cavaleria rusticana* van MASCAGNI zou spelen in de stijl zoals die gebracht werd door Léandre VILAIN. Omdat de hoge geestelijkheid van het bisdom op de begrafenis aanwezig was, vroeg iedereen zich af of ik dat wel zou durven doen tegenover al die geestelijkheid. En ik zei ja, want het was mijn plicht de laatste wens van Jules ANNEESSENS te vervullen. Jules ANNEESSENS had dit werk dikwijls horen spelen door Léandre VILAIN en hij hield ervan. Hij wilde dit dan ook op zijn begrafenis”.

Na zijn studies aan het LEMMENSINSTITUUT studeerde Stefaan DOMBRECHT verder bij Flor PEETERS aan het Conservatorium van Gent. Het was tijdens de oorlog. Maar vóór hij naar Gent vertrok, kwam hij mijnheer VILAIN tegen in de Alfons Pieters-laan. Het was de laatste keer dat hij hem in levende lijve zou zien. Hij zei hem : “**Et maintenant, il faut donner du coton**”. Mijnheer VILAIN was inderdaad Franssprekend en kon geen woord Nederlands. Hij was ook geen zanger wanneer hij het orgel in de kerk bespeelde.

Eén van de anekdotes over het Kursaalorkest kan Stefaan DOMBRECHT zich nog goed herin-

(337) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

neren: "Op een keer vroeg men aan mijnheer VILAIN opdat het orkest de *Orgelsymfonie* van Camille SAINT-SAËNS zou uitvoeren. Voor de *Orgelsymfonie* van SAINT-SAËNS, een mooi maar ingewikkeld en serieus orgelwerk, moest dan ook gerepeteerd worden. Wie de dirigent juist was, weet ik niet meer, want ik was toen nog een kleine jongen. Mijn vader die deel uitmaakte van het Kursaalorkest kende alle muzikanten. Tijdens de repetitie van de *Orgelsymfonie* van Camille SAINT-SAËNS klopte plotseling de dirigent met zijn stok op zijn 'pupitre' opdat het orkest zou stoppen. Hij zei: "Monsieur VILAIN, plus doux, s.v.p" ! (zachter spelen !) Maar mijnheer VILAIN begon al wat doof te worden en vroeg daarom aan de muzikant die het dichtst bij hem stond, de contrabassist VANHESTE: "Qu'est-ce qu'il dit" ? VANHESTE, een klein manneken en een gekende figuur in Oostende en soms ondeugend van inborst, antwoordde: "Plus fort, il dit". VILAIN trok dan maar een deel registers bij om te spelen waardoor de dirigent weer begon te kloppen: "Monsieur VILAIN, plus doux" ! VILAIN, weer vragend aan de contrabassist: "Qu'est ce qu'il dit" ? "Encore plus fort il dit" !

Léandre VILAIN werd op 21 november 1945 ten grave gedragen. Stefaan DOMBRECHT was op de begrafenis aanwezig. Inmiddels was hij afgestudeerd en organist in Menen (338).

De toenmalige deken schreef hem een brief waarin hij vroeg of het hem eventueel zou interesseren om in Oostende organist te worden: "Ik ging toen bij de deken maar vernam dat de wedde van organist nog steeds dezelfde was van in de tijd van mijnheer VILAIN van vóór de oorlog. Voor mij was het onmogelijk om met een jong gezin daarvan te leven. Daardoor werd een andere organist aanvaard: Hilmer VERDIN, een zeer knappe jongen. Hilmer VERDIN nam veel van de sfeer van Léandre VILAIN over, onder andere de populaire muziek waarvan de mensen zo hielden. Maar dat viel niet in goede aarde bij de geestelijkheid. Na twee jaar werd die jongen afgewezen en stuurde de deken mij opnieuw een brief waarin hij vroeg of ik in Oostende organist wilde worden en dat ze over de wedde zouden onderhandelen. Tenslotte ben ik op hun verzoek ingegaan en werd de wedde aangepast. Ze deden mij zelfs een tweede voorstel, namelijk dat ik in de Kapucijnenkerk ook de diensten zou spelen. En zo moest ik van de ene kerk naar de andere gaan".

Stefaan DOMBRECHT herinnert zich nog steeds de eerste mis die hij in de Sint-Petrus en Pauluskerk speelde: "Dat was niet zoals de missen nu. Het was een soort van artiestenmis die plaatsgreep om 11 u 30. Tijdens die mis werd er de gehele tijd orgelmuziek gespeeld en werd er niet gezongen. De mis van 11 u 30 zat propvol en het publiek was hetzelfde als van uit de tijd van mijnheer VILAIN. Het was net zoals in het seizoen. Een trouwe bezoeker van mijnheer VILAIN kwam bij mij in het oksaal: "Kijk" zei hij, "speel eens dat werk van HÄNDEL en je zal heel het publiek meekrijgen". En ik deed dat met dezelfde registratie zoals van mijnheer VILAIN. Aan het orgelbuffet stonden links en rechts registers. Een vijftal registers voor het derde klavier aan de rechterkant van het orgel, het reciet genoemd dat gebruikt wordt om melodieën voor te dragen, stonden steeds open. Mijnheer VILAIN liet ze altijd op dezelfde manier openstaan zodat zijn registratie steeds dezelfde was. Maar het was een feit dat hij heel knap speelde. Op aanvraag van het publiek speelde ik de *Largo* van HÄNDEL en dit in de stijl van mijnheer VILAIN. Maar deze stijl lag mij niet. Ik had een andere opleiding genoten en was streng kerkmuzikaal opgevoed. Ik hield het dan ook bij mijn klassieke zuivere orgelmuziek. De stijl van mijnheer VILAIN kon ik niet overnemen. De *Largo* van HÄNDEL speelde ik wel, maar toch was het geen uitgesproken orgelmuziek. Meestal speelde ik werken van J.S. BACH, César FRANCK, Charles Marie WIDOR, Louis VIERNE en natuurlijk ook van Flor PEETERS, mijn gewezen leraar. Men zei het mij vlak in het aangezicht

(338) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

dat ik altijd van die “strengere klassieke orgelmuziek” speelde. Ik heb dat heel dikwijls moeten aanhoren. Het publiek was misnoegd en ging zijn beklag doen bij de inmiddels nieuwe deken”. (339)

“Voor mij was dit niet altijd aangenaam, maar ik deed verder met de klassieke orgelmuziek die in de kerk kon gespeeld worden. Op een keer dacht ik om er toch iets aan te doen. Daarom vroeg ik aan de deken of ik tijdens het seizoen een serie orgelconcerten mocht inrichten. Heden ten dage weet men dat niet meer, maar jarenlang richtte ik orgelconcerten in die ik zelf bekostigde. Er kwamen tal van bekende organisten spelen, onder andere van uit Amerika en Noorwegen. Het eerste concert door mij ingericht, werd gespeeld door Flor PEETERS. August MAECKELBERGE, een Oostendenaar en vriend van mij, kwam ook spelen. Per seizoen werden er een viertal concerten gegeven. Ik speelde het vierde concert. Ooit speelde ik een huldeconcert aan mijnheer VILAIN en speelde onder andere zijn *Treurmars* en *Alleluia*. Zijn *Alleluia* werd evenwel nooit uitgegeven. Mijnheer VILAIN speelde van die populaire dingen. Een werk waar hij enorm veel van hield en dan ook veel uitvoerde was “*Le forgeron harmonieux*” zoals hij het ook noemde, een werk van HÄNDEL. Zijn dochter, Cécile, was uit de Canada overgekomen en belde bij mij aan”.

Door zijn goede contacten met enkele leerlingen van Léandre VILAIN, kwam Stefaan DOMBRECHT iets te weten over zijn manier van les geven : “Een paar leerlingen van hem heb ik goed gekend maar die zijn nu al geruime tijd overleden. Omer VAN PUYVELDE, organist van de mooie barokke Onze-Lieve-Vrouw Kerk op het Sint-Pietersplein in Gent, was één van zijn leerlingen. Ook Godelieve SUYS, afkomstig van Ronse, was één van zijn leerlingen en één van mijn eerste leraressen. Godelieve SUYS was lerares van de lagere cursus in Gent. Toen Flor PEETERS directeur werd aan het Conservatorium in Antwerpen, ging zij met hem mee. Voordat men bij Flor PEETERS in de klas kwam, moest men eerst bij Godelieve SUYS orgellessen volgen. Met Godelieve SUYS bleef ik altijd goede vrienden. Toen ik later organist was in Oostende, kwam zij op mijn aanvraag een concert geven. Wanneer zij aan de kust met vakantie was, kwam zij soms bij mij op bezoek. Zo ben ik één en ander te weten gekomen over de manier van les geven van mijnheer VILAIN. Als een leerling bijvoorbeeld voor de eerste maal met een nieuw stuk in de klas kwam, mocht hij met enkel één register spelen op het orgel in het Conservatorium. Het was een zachte register, de bourdon 8. Met dat register moesten zij dan de grootste werken spelen. Maar dat had wel zijn redenen : wanneer een leerling met veel registers zou spelen, zou hij sterk spelen en de neiging hebben om hard op de noten te duwen. Bij een zachte klank was die neiging er niet. Bij het orgelspel wilde mijnheer VILAIN de andere klassen in het Conservatorium ook niet storen. Wanneer een muziekstuk later goed in de vingers zat, werd de registratie pas toegepast”. (340)

“Meester VILAIN” had zijn eigen manier van spelen : “Hij verdubbelde de noten in octaven of verdubbelde de akkoorden door met de linker hand hetzelfde te spelen als met rechter hand. Om meer effect te geven, werden sommige passages in dubbel en een octaaf hoger gespeeld. Mijnheer VILAIN speelde met het orgel. Hij kon heel virtuoos spelen en in zijn melodieën één grote beweging leggen. Hij speelde helemaal anders dan ik. Zijn orgelkunst had werkelijk effect op het publiek. De partituur van zijn *Treurmars* kreeg ik van mijnheer PETIT, die eveneens een goede organist was en waarover ze nu niet meer spreken. Op een keer was ik aan het spelen tijdens de elfurenmis. Opeens komt iemand naar boven, naar het oksaal om bij mij naast het orgel staan : “Jij kent mij niet, hé” ? vroeg hij. Neen, antwoordde ik. “Ik ben Jean PETIT, de gewezen organist van de Sint-Jozefskerk in Oostende”. Hij was inmiddels een oudere man en voordat hij stierf, gaf hij mij enkele partituren die hij nog liggen had, waaronder deze *Treurmars*. Hij was een eenzame man”.

Driemaal heeft Stefaan DOMBRECHT de techniek moeten aanpassen. In de tijd van “Meester VILAIN” was de muziek romantisch met versieringsnoten. Die heeft Stefaan DOMBRECHT moeten aanpassen aan de barok. Nu wordt de barokmuziek herwaardeerd en is er een neiging naar non-legato.

(339) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

(340) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer Stefaan DOMBRECHT

Stefaan DOMBRECHT heeft nog steeds vele contacten met mensen. Regelmatig wordt hij nog opgebeld door een oud ventje uit Namen waarvan hij zijn naam niet kent. Misschien is het wel iemand die tijdens het seizoen naar Oostende kwam ? **“Monsieur DOMBRECHT, c'est moi. Oh oui, je suis un ami de Léandre VILAIN dans le temps. Je vous ai connu. Vous étiez encore un petit garçon, comme ça'... En ieder jaar belt hij mij een tweetal keren op.”** (341)

7) Raymond VANCRAEYNEST (1922)

Raymond VANCRAEYNEST, licentiaat wiskunde op rust en gewezen voorzitter van de ornithologische Vereniging De Wielewaal, schreef diverse artikels in tijdschriften over de haven van Oostende. Hij publiceerde ook verschillende bijdragen in verband met familiekunde. Over de streekgeschiedenis schreef hij : **“De tram maakte de kust, geschiedenis van de kusttram (1885-1985)”**. Momenteel is hij bezig met de klassering van het archief van de Oostendse Sint-Petrus en Pauluskerk. Omdat de toestand van het archief zeer erbarmelijk is, is het maar moeilijk te raadplegen. Weliswaar zijn we te weten gekomen dat er jaarrekeningen van Léandre VILAIN bewaard zijn gebleven en dat de kerkfabriek hem per trimester uitbetaalde.

Raymond VANCRAEYNEST, zelf orgelliefhebber, heeft Léandre VILAIN nog gekend toen hij als kind lid was van het koor van het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende dat onder de leiding stond van Eerwaarde Heer André LOOSEN. Tijdens de jaarlijkse Heilige Geestmis van de school stond het koor opgesteld in het oksaal van de kerk en Raymond mocht naast de orgelist staan : **“Hij sprak altijd Frans tegen onze koorleider. Hij was een magere, statige en grote vent, net een wandelend geraamte. Hij droeg altijd zijn ‘pince-nez’”**.

In 1935 , het jaar waarin Koningin Astrid verongelukte, vielen de Heilige Geestmis en de Mis opgedragen aan de overleden koningin samen : **“Tijdens die mis speelde Léandre VILAIN het Belgisch volkslied in sourdine. De klemtonen die hij op het lied wist te leggen, waren echt meesterlijk. Steeds ontroerde hij de mensen met zijn orgelspel”**.

Zoals zovelen ging Raymond VANCRAEYNEST als kind naar de mis van 11 u 30 om er het orgelspel van Léandre VILAIN te horen, want enkel de mis van 11 u 30 werd voortdurend door orgel begeleid. Na de dood van Léandre VILAIN gingen velen naar de Sint-Jozefskerk waar Joseph BERDEN in dezelfde stijl speelde, want het was nu juist dat soort orgelmuziek waarvan de mensen zo van hielden (342).

8) Mevr. G. BERDEN-BOYDENS

Mevr. G. BERDEN-BOYDENS was de echtgenote van Joseph-François BERDEN. Zij leerde haar man kennen aan het Conservatorium in Brussel tijdens zijn eindexamen in 1939. Zijn leraar was Emile BOSQUET : **“Ik kende Joseph al als zijnde de organist van de Sint-Jozefskerk in Oostende, maar in Brussel werden wij goede vrienden”**. Voor zijn eindexamen behaalde Joseph-François BERDEN de “Prix Arnold” en een jaar later zouden ze in het huwelijk treden.

Mevr. G. BERDEN-BOYDENS studeerde zelf piano aan het Koninklijk Conservatorium in Brussel. Zij speelt nog alle dagen piano, want muziek is haar leven. Het orgel neemt bij haar een zeer belangrijke plaats in. Zij houdt enorm veel van kunst en maakte zelfs een mooi schilderijtje van een paardenhoofd in pastel. Maar zij vindt het betreuenswaardig wanneer kunst niet gewaardeerd wordt en er enkel winstbejag mee gepaard gaat, want kunst is volgens haar niet te koop. Toch is zij gelukkig wanneer iemand nog aan Léandre VILAIN denkt : **“Wij hebben hem zeer goed gekend, het is zo lang geleden. Hij was zeer groot van gestalte, had een stuurs gezicht, maar was zeer vriendelijk. Omdat hij eerder wantrouwig van natuur was, ging hij niet met iedereen praten en wist hij zijn vrienden te kiezen. Hij had goede contacten met de beiaardier CHAPEL. CHAPEL die niet ver van VILAIN woonde, ging met hem mee naar de**

(341) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer **Stefaan DOMBRECHT**

(342) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door de Heer **Raymond VANCRAEYNEST**

mis van 11 u 30 om er de bladzijden van de partituren te draaien. Léandre VILAIN was een nederig man, soms wel te nederig. Hij was teruggetrokken, maar zeer respectueus. Met zijn hoofd achteruit en zijn hoed op, had hij iets aristocratisch. Hij was steeds in het donker gekleed, droeg graag een sjaal, een bontkraag, soms een zwarte of donkerbruine astrakan. Door hard te studeren, ontwikkelde hij zijn virtuositeit en dat maakte hem wereldberoemd. Met potlood markeerde hij de moeilijkheden op zijn partituren. Soms zat hij de gehele dag aan het orgel zodat hij er spataderen van overhield. Léandre VILAIN was in wezen een heel harde werker.

Om 11 u 30 had Léandre VILAIN zijn mis in de Sint-Petrus en Pauluskerk en om 11 u speelde mijn echtgenoot de mis in de Sint-Jozefskerk. Daarna gingen ze samen naar de zeedijk. Ze waren twee goede vrienden, vergroeid met elkaar”.

Dat moet wel zo geweest zijn, want het was Léandre VILAIN die Joseph-François BERDEN stuwde om organist te worden : “Als jongen ging Joseph graag naar het Kursaal. Daar zat hij dan, naast Léandre bij het orgel. Als 13 jarige leerde hij er het mondaine repertoire kennen, de operette, enz. Van Léandre VILAIN nam hij veel over, zelfs de etiquette, want bij Léandre was alles tot in de puntigheid”. (343)

Alphons VERSCHELDE, grootvader van Joseph-François BERDEN, was de tweede organist van de Sint-Petrus en Pauluskerk in Oostende. Hij deed de diensten toen Léandre VILAIN op concertreis was : “Net zoals Léandre VILAIN, schreef Alphons VERSCHELDE een ‘Marche Funèbre’. Hij was zeer muzikaal. Als organist van de Kapucijnenkerk, noemden de mensen hem “Pé VERSCHELDE”. Wanneer “Pé VERSCHELDE” nog niet gearriveerd was, nam Joseph zijn plaats in aan het orgel en begon hij te improviseren”.

Joseph-François BERDEN was inderdaad een groot improvisator : “Het improviseren had hij in zich en dit maakte een verschil uit met Léandre VILAIN die dit niet was. Joseph maakte altijd een plan om te improviseren. Hij had daarvoor een grote concentratie. Toen hij begon te improviseren, gebruikte hij de meest speciale harmonieën. Dan sloegen zijn wangen naar binnen en men zag werkelijk dat hij niet meer van deze wereld was. Ooit maakte hij een improvisatie als ode aan Léandre VILAIN. Hij schreef verschillende werken, waaronder een *Missa in Festo Omnium Sanctorum* ter ere van Allerheiligen voor twee stemmen met orgel. Voor Kerstmis schreef hij *Hodié Christus Natus Est* (Vandaag Christus geboren), een werk voor knapenkoor, mannenkoor, 3 trompetten, timpaan en orgel”.

Joseph BERDEN had een grote bewondering voor Léandre VILAIN : “Voor hem nam hij zijn hoed af. Toen hij 18 jaar was, verving hij “Meester VILAIN” aan het orgel tijdens zijn buitenlandse reizen. Alphons VERSCHELDE stierf in 1930 en het was Joseph die de begrafenis speelde, de eerste begrafenis door hem gespeeld. Na de dood van zijn grootvader werd hij de tweede organist van de Sint-Petrus en Pauluskerk in Oostende. Op 8 oktober 1940 traden wij in het huwelijk. Het was oorlog en iedereen moest om 20 u thuis zijn. We huwden in de Sint-Jozefskerk van Oostende, de kerk waar mijn man organist was. Het was Léandre VILAIN die onze huwelijksplechtigheid speelde. Op onze aanvraag speelde hij onder andere de *Fantaisie en Fuga in sol klein* van J.S. BACH en werken van WIDOR en HANDEL”.

Léandre VILAIN en Joseph-François BERDEN hadden veel met elkaar gemeen : beiden waren grootmeesters op het orgel, beiden droegen lederen schoenen bij de bespeling van het pedaal, beiden droegen ze een hoed, beiden waren gastorganisten in vele Europese landen en beiden stierven op dezelfde datum van 16 november. Maar het belangrijkste van al was dat ze beiden vrienden waren en dat de mensen van hun orgelkunst genoten. Voor beiden kwamen de mensen naar de kerk om hun orgelmuziek te aanhoren, want, zoals Mevr. G. BERDEN-BOYDENS het uitdrukt : “Het is niet voldoende om een orgel goed te bespelen, maar men moet er ook een ziel in kunnen leggen”. En dat was toch de voornaamste eigenschap die deze twee grote organisten gemeen hadden. (344)

(343) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door Mevr. G. BERDEN-BOYDENS

(344) Deze informatie werd mij mondeling overgeleverd door Mevr. G. BERDEN-BOYDENS